

Edward W a l e w a n d e r, *Problematyka wychowawcza w środowiskach emigracyjnych*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1999, s. 104

Posługa apostolska misjonarza polskich migrantów czy Polaków mieszkających poza granicami Ojczyzny czy wreszcie przedstawicieli innych narodowości posługujących się na co dzień językiem polskim jest bardzo trudna i wielowątkowa. Wynika to między innymi z ich skomplikowanych warunków życia oraz uwarunkowań samej pracy duszpasterskiej, jak i w wypadku emigrantów z przebiegu procesu integracji społeczno-religijnej, który jest właściwy naturze zjawiska *ruchliwości ludzkiej* i apostolskiej obecności Kościoła w środowiskach emigrantów i mniejszości etnicznych. Z natury posługa ta ma charakter misyjny, uzupełniający i czasowy wobec duszpasterstwa parafialnego miejsca zamieszkania Polonii Zagranicznej.

Przy całym zrozumieniu zarysowanych problemów postrzegania skupisk Polaków i tych, którzy w jakikolwiek sposób utożsamiają się z kulturą polską i duchowością religijną oraz przy wielkim wysiłku niezamazywania różnicowania migrantów polskich z szeroko rozumianego Zachodu, jak i rodaków mieszkających na Wschodzie coraz śmielej pojawiają się publikacje próbujące ukazywać i systematyzować wspólne problemy z jednoczesnym zachowaniem właściwych autonomii.

Jak świadczą dzieje emigracji polskiej i historia polskiego duszpasterstwa emigracyjnego, obok polskiego emigranta czy zesłańca, w jego doli i niedoli, pojawiał się śpieszący z pomocą, nie tylko duszpasterską, polski kapłan. W zasadzie zostawał on też ze swoimi wiernymi, których przeobrażenia polityczne XX w., a przede wszystkim zmiany na mapie Europy po II wojnie światowej, pozostawiły poza granicami Ojczyzny narzuconymi Polsce przez ówczesne racje polityczne.

W wielowątkowej posłudze ewangelizacyjnej duszpasterza wobec Polaków na emigracji role nie do przecenienia odgrywa praca wychowawcza wśród dzieci i młodzieży. Przeżywają oni na swój sposób i pozornie bez właściwych starszym dramatów proces wewnętrzny otwierania się na nowe środowisko i konieczność interioryzacji jego wartości duchowych. Znaczenie pracy wychowawczej w środowiskach emigracyjnych podkreśla fakt, że dorastaniu młodszych towarzyszy często kryzys religijny czy wręcz dechrystianizacja starszych, a w tym często najbliższych członków rodziny czy nawet rodziców. Stąd praca wychowawcza w tych środowiskach, która w zwyczajnych warunkach winna być wspierana świadectwem przeżywania wartości przez starsze pokolenie, pozbawiona jest tak istotnego wsparcia. Brak takiego poparcia potęguje się tym bardziej, że i samo środowisko wychowawcze jest obce czy nawet wrogie rodzimym wartościom emigranta w pierwszym czy kolejnych pokoleniach. Dlatego podejmując próbę scharakteryzowania problematyki wychowawczej w środowiskach Polaków poza granicami Ojczyzny, nie można ograniczyć się tylko do kręgu dzieci i młodzieży ani tak czy inaczej formowanego i pojmanego szkolnictwa. Całą posługę duszpasterską na rzecz środowiska emigracyjnego winno się próbować definiować jako proces wychowania. Obejmuje on przecież swoją dynamiką dzieci i młodzież, a także dorosłych, zarówno tych z Zachodu, szukających tu chleba i wolności, jak i zesłanych na daleką Syberię czy wreszcie przesładowanych i uciskanych za to, że pomimo politycznych przemian pozostali na swoich ojcowiznach.

Próby syntetycznego przedstawienia problematyki wychowania na szlakach pielgrzymstwa polskiego podjął się ks. prof. Edward Walewander, dyrektor Instytutu Badań nad Duszpasterstwem Polonijnym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, w pracy pt.: *Problematyka wychowania w środowiskach emigracyjnych*, która ukazała się nakładem Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w serii *Biblioteka Pedagogiczna* Instytutu Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych KUL.

Jak zauważa we wstępie sam Autor, ta z pozoru niewielka pozycja obejmująca w zasadzie tylko jeden z aspektów duszpasterskiej i wychowawczej działalności wśród Polonii rozsianej po

świecie stara się wypełnić istniejącą lukę w toczonej w kraju i środowiskach polonijnych refleksji na podjęty w publikacji temat. Proponowana treść zagadnienia w zamyśle autora ujęta jest w cztery kolejne rozdziały poprzedzone wstępem w języku polskim i angielskim oraz zakończona wybranymi ilustracjami i cennymi dla zainteresowanych omawianą problematyką indeksami osób i wskazanych w opracowaniu miejscowości. W proponowanej refleksji E. Walewander wychodzi od odpowiedzi na stosunkowo ogólne pytanie „Czym jest wychowanie?” i w odpowiedzi z całą stanowczością podkreśla między innymi, że wychowawcą, a więc tym, który pomaga rodzicom w wypełnianiu ich wychowawczej posługi, jest również, mocą swojego powołania, duszpasterz. W drugim rozdziale, jako konsekwencji pierwszego, autor podjął próbę syntetycznego ukazania roli parafii w wychowaniu i w następnych roli kapłana jako wychowawcy oraz wpływu środowiska na wychowanie. Dość lapidarne tytuły poszczególnych części porządkują obszerną problematykę przedstawioną nie tylko na podstawie literatury przedmiotu, ale również kronikarskich i pamiętnikarskich zapisów dokumentujących zarówno oczekiwania stawiane kapłanom przez Polaków na obczyźnie w procesie wychowania, jak i samo doświadczenie apostołskiej i wychowawczej posługi duszpasterza prezentowanych środowisk.

Publikacja E. Walewandra nie ma charakteru pracy czysto historycznej. Przywoływane świadectwa, prezentacja zapisków dziejów Polaków na obczyźnie i wskazywanie wcześniejszych opracowań podjętego tematu oraz szkiców historycznych w kontekście nauczania II Soboru Watykańskiego i Jana Pawła II pozwalają Autorowi przejść do nakreślenia współczesnych problemów związanych z podjętym tematem i, co jeszcze ważniejsze, próbować kreślić dynamikę problematyki procesu wychowania w środowiskach emigracyjnych w przyszłości wraz z poszukiwaniem odpowiednich rozwiązań. Omawiana publikacja jest rozprawą duszpasterską pełną troski o losy Rodaków na Wschodzie i Zachodzie, a jednocześnie, jakby mimowolnie, ukazuje konieczność dalszego badawczego penetrowania terenów nieobjętych strukturami polskiego duszpasterstwa emigracyjnego, tak by, jak prosił Sługa Boży August Hlond, Prymas Polski i Protektor Emigracji Polskiej, „żaden Polak nie zagubił się na obczyźnie”

Przedstawiając problematykę wychowania w środowiskach polonijnych na Zachodzie i w skupiskach Polaków na Wschodzie oraz rolę, jaką w procesie wychowania spełniał duszpasterz znający nie tylko język polski, ale ich kulturę i rodzimą duchowość, E. Walewander z sobie właściwą znajomością tematu zapoznaje czytelnika z całym wachlarzem problemów duszpasterstwa omawianych skupisk i na zarysowanym tle odważa się postawić jedno z najtrudniejszych, a dotyczących przyszłości tej specyficznej działalności apostołskiej Kościoła w Polsce pytań: „jacy księża będą potrzebni Polonii w ciągu następnych, z pewnością 20 lat?” (s. 57).

Odpowiedź na tak postawione pytanie, zdaniem Autora, znaczone jest dramatem Polaka na obczyźnie, często wpływającym z choroby, którą Jan Lechoń cytowany w publikacji E. Walewandra nazwał „schorzeniem emigracyjnym”, a która charakteryzuje się „zaćmieniem umysłu” i wyraża się, według Jerzego Giedroica: „generalną nienawiścią do wszystkich” (s. 55–56). Ona to stawia przed przyszłymi duszpasterzami polonijnymi, jako wychowawcami, zarówno polskich emigrantów na Zachodzie, jak i rodaków na Wschodzie wielkie duszpasterskie wyzwanie. Postawione pytanie o przyszłych duszpasterzy ma swoje źródło w rodzących się wciąż zapotrzebowaniach oraz w samych oczekiwaniach Polaka żyjącego poza granicami Ojczyzny. W świetle wykorzystanego w publikacji materiału i zebranego z pierwszej ręki doświadczenia (s. 11) Autorowi nie chodzi o szukanie ani tym bardziej o proponowanie łatwych odpowiedzi. Wobec całego skomplikowania i wielowarstwowości poruszanych i przedstawionych w publikacji wątków są one po prostu niemożliwe. Już samo postawienie problemu i wzbudzenie refleksji oraz ożywienie solidarności wszystkich, którym bliska jest troska o dobro duchowe Polaków żyjących poza ojczystym krajem jak i wypełnienie w badaniach środowisk emigracyjnych kolejnej luki pozwala mieć nadzieję, że publikacja spełniła oczekiwania Autora. Sięgać po nią będą nie tylko historycy i znawcy problematyki polskiego duszpasterstwa emigracyjnego, ale i sami duszpasterze i wychowawcy już pra-

cujący w omawianych środowiskach, a także przygotowujący się do pracy apostołskiej wśród emigrantów i Polaków na Wschodzie oraz nauczyciele coraz częściej podejmujący się prowadzenia nauczania w środowiskach polonijnych, a tym samym włączający się w szeroko pojęty proces wychowania.

ks. Wojciech Necel TChr